

بررسی میزان هم پوشانی و امکان جایگزینی مجله های چاپی فارسی کتابخانه های دانشگاه شهید چمران با مجله های الکترونیکی فارسی مرکز منطقه ای اطلاع رسانی علوم و فناوری

فصلنامه کتابداری و اطلاع رسانی
(این نشریه در www.isc.gov.ir
نمایه می شود)

نام نشریه:

_ 61 شماره 1-جلد 16

شماره نشریه:

غلام رضا حیدری، مهناز کمایی،
ابوالفضل اسدنبیا

پدیدآور:

مترجم:

چکیده

هدف: پژوهش حاضر با هدف بررسی میزان همپوشانی و امکان جایگزینی مجله های چاپی فارسی کتابخانه های دانشگاه شهید چمران اهواز با مجله های الکترونیکی فارسی مرکز منطقه ای اطلاع رسانی علوم و فناوری، انجام شده است.

روش: پژوهش حاضر از نوع کاربردی بوده و به روش پیمایشی به انجام رسیده است. برای گردآوری داده ها از روش مشاهده استفاده شده است. ابتدا مجله های الکترونیک مرکز منطقه ای اطلاع رسانی علوم و فناوری با فهرست نشریات مصوب وزارت علوم، تحقیقات و فناوری در سال 1390 و پس از آن تعداد مجله های چاپی موجود در کتابخانه های دانشگاه شهید چمران اهواز با فهرست مذکور مقایسه شد. جامعه پژوهش حاضر تمامی مجله های علمی - پژوهشی موجود در کتابخانه های دانشکده ای دانشگاه شهید چمران اهواز در سالهای 1382-1389 و مجموعه مجله های الکترونیکی علمی - پژوهشی دسترس پذیر مرکز منطقه ای اطلاع رسانی علوم و فناوری است.

یافته ها: مقایسه مجله های چاپی دانشگاه شهید چمران با مجله های علمی- پژوهشی مصوب وزارت علوم نشان داد این دانشگاه تنها 28٪ از مجله های مصوب وزارت علوم، تحقیقات و فناوری را به صورت چاپی مشترک است. مقایسه مجله های الکترونیکی مرکز منطقه ای اطلاع رسانی علوم و فناوری نشان داد که این مرکز 44٪ از مجله های وزارت علوم، تحقیقات و فناوری را مشترک است. تعیین میزان همپوشانی عنوانی میان مجله های مورد اشتراک میان دو مرکز مورد بررسی نشان داد همپوشانی عنوانی میان این دو مرکز 17/98٪ است. در نتیجه، می توان بیان کرد که مجله های الکترونیکی مرکز منطقه ای اطلاع رسانی علوم و فناوری را می توان به عنوان مکمل مجله های دانشگاه شهید چمران مشترک شد.

اصالت/ ارزش: تاکنون پژوهشی به صورت متمرکز نشریه های علمی - پژوهشی فارسی موجود در دانشگاه شهید چمران اهواز را بررسی نکرده و این پژوهش از این لحاظ منحصر به فرد است.

کلیدواژه ها: مجله های چاپی، مجله های الکترونیک، دانشگاه شهید چمران اهواز، مرکز منطقه ای اطلاع رسانی علوم و فناوری، همپوشانی مجله ها.

مقدمه

هدف از ایجاد کتابخانه ها و مراکز اطلاع رسانی، در دسترس قرار دادن منابع اطلاعاتی است. در واقع، کتابخانه ها رسالتی جز تأمین دسترسی به منابع اطلاعاتی ندارند. کتابخانه های دانشگاهی در پی نیاز استادان، دانشجویان و کارکنان دانشگاه برای دسترسی به آخرین دستاوردها و یافته های علمی و پژوهشی به وجود آمده اند. اما امروزه این کتابخانه ها برای تأمین منابع با چالشهای فراوانی روبرو هستند. از یک طرف تعداد دانشجویان در مقاطع مختلف تحصیلی افزایش یافته و به تبع آن درخواست برای اطلاعات افزایش یافته است و از سوی دیگر، با افزایش تقاضا، با تنوع ذائقه های اطلاعاتی روبرو شده اند. از این رو، این

کتابخانه‌ها برای راضی نگه داشتن کاربران خود با توجه به بودجه محدودی که در اختیار دارند، نیازمند خطمشی مناسب در خرید و استفاده از منابع اطلاعاتی هستند.

مجله‌های علمی یکی از انواع منابع اطلاعاتی هستند که کتابخانه‌های دانشگاهی می‌توانند با بهره‌گیری از آنها به تقاضاهای گوناگون اطلاعاتی مراجعان پاسخ دهند، اما مشکلی که در استفاده از این نوع منابع وجود دارد، دو راهی انتخاب شکل چاپی یا الکترونیکی آنهاست. با افزایش توان فناوری کتابخانه‌ها و جامعه، به نظر می‌رسد استفاده از مجله‌های الکترونیک نسبت به مجله‌های چاپی از مطلوبیت اقتصادی بیشتری برخوردار است. افزون بر این، مجله‌های الکترونیک از مزایایی همچون استفاده آسان، روزآمدی و کمک به حل دشواریهای مربوط به فضای فیزیکی برخوردارند و این امکان را فراهم می‌آورد تا کاربران بتوانند بدون حضور فیزیکی در کتابخانه‌ها، به منابع الکترونیکی دسترسی یابند. این امتیاز ضمن اینکه بر دسترس‌پذیری مجله‌ها می‌افزاید، از هزینه رفت‌وآمد کاربران به کتابخانه نیز می‌کاهد.

خرید منابع الکترونیکی و یا تبدیل منابع چاپی به الکترونیکی، به برنامه‌ریزی مناسب و بودجه‌ای فراتر از بودجه خرید مجله‌های چاپی نیاز دارد. این موردی است که به کارگیری آن توسط تک‌تک دانشگاه‌ها به لحاظ امکانات، نیروی انسانی مورد نیاز و ... سودمند است و ضروری است که به جای روی آوردن به تولید این‌گونه پایگاه‌ها، از پایگاه‌های آماده‌ای که دیگران برای آن سرمایه‌گذاری کرده‌اند و دسترسی به آنها آسان‌تر از خودسازی آنهاست، استفاده شود.

پایگاه تمام متن مقاله‌های فارسی در سایت مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری، یکی از پایگاه‌های مجله‌های فارسی است که به دلیل سرمایه‌گذاریهای کلانی که این مرکز انجام داده، نسبت به سایر پایگاه‌های مقاله‌های فارسی پوشش جامع‌تری داشته و توان آن را دارد که جای خالی مجله‌های فارسی سودمندی را که کتابخانه‌های دانشکده‌های دانشگاه شهید چمران، مشترک آنها نیستند، پر کند و از این طریق بر ظرفیت پاسخدهی به نیازهای جامعه آموزشی و پژوهشی دانشگاه شهید چمران، بیفزاید.

هدف پژوهش

هدف اصلی پژوهش حاضر، مقایسه مجموعه مجله‌های چاپی فارسی کتابخانه‌های دانشگاه شهید چمران با مجله‌های الکترونیکی فارسی مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری برای پاسخدهی به پرسشهای زیر است:

پرسشهای پژوهش

1. آیا پایگاه مقاله‌های متن کامل مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری از پوشش لازم برخوردار است تا بتوان از آنها به عنوان جایگزین یا مکملی برای مجله‌های چاپی فارسی سالهای 1382-1389 در کتابخانه‌های دانشگاه چمران استفاده کرد؟
2. دانشگاه شهید چمران اهواز چه تعداد از مجله‌های علمی - پژوهشی مصوب وزارت علوم، تحقیقات و فناوری را نسبت به کل مجله‌های مصوب مشترک است؟
3. آیا سابقه اشتراک مجله‌های فارسی علمی - پژوهشی مرتبط با رشته‌های آموزشی موجود در سالهای 1382-1389 در کتابخانه‌های دانشگاه چمران از روندی مناسب برخوردار بوده است که این دانشگاه را به لحاظ مجله‌های گذشته‌نگر از مجموعه مجله‌های مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری بی‌نیاز سازد؟
4. میزان همپوشانی مجله‌های دانشگاه شهید چمران اهواز و مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری چقدر است و کدام یک از این دو مرکز از پوشش جامع‌تری نسبت به اشتراک مجله‌ها برخوردارند؟

پیشینه پژوهش در خارج و داخل ایران

بررسی و مقایسه تواناییها و مزیت‌های مجله‌های الکترونیک در برابر مجله‌های چاپی از همان ابتدای تولید مجله‌ها به شکل الکترونیک، مورد توجه کتابداران و اطلاع‌رسانان قرار گرفت. در زیر، به برخی از آنها که همسو با هدف این پژوهش بوده و بر استقبال از مجله‌های الکترونیکی تأکید دارند اشاره می‌شود.

«کورت لاین»^[1] (2004) در پژوهش خود نتیجه گرفت استفاده از مجله‌های الکترونیکی، رو به افزایش است. وی معتقد است هزینه انتشار مجله‌های الکترونیکی بسیار کم‌تر از مجله‌های چاپی و فرایند انتشار آنها سریع‌تر است.

«بلیک»^[2] در سال 2006 به بررسی رضایت کاربران از پایگاه اطلاعاتی ساینس دایرکت^[3] در مقایسه با مجله‌های چاپی پرداخت.

یافته‌های حاصل از این پژوهش نشان داد کاربران (شامل کارمندان و دانشجویان تحصیلات تکمیلی) ترجیح می‌دهند به جای گشت و گذار در مجله‌های چاپی، از پایگاه‌های اطلاعاتی تمام متن استفاده کنند، زیرا این پایگاه دامنه وسیعی از موضوعات را شامل می‌شود و نسبت به مجله‌های چاپی، دارای قابلیت جستجو است.

«اول و بورگو»^[4] (2010) به بررسی تأثیر مجله‌های الکترونیک بر رفتارهای اطلاع‌یابی پژوهشگران پرداختند. آنها چنین بیان می‌کنند که، رفتار اطلاع‌یابی پژوهشگران در محیط الکترونیک در حال تغییر است و مرورگرهای وب، هشدارهای پست الکترونیک^[5] و جستجو از طریق موتورهای جستجو در حال تبدیل شدن به گزینه‌هایی عامه پسند در جستجو و به روز نگه داشتن اطلاعات هستند. آنها علت گرایش پژوهشگران به مجموعه‌های الکترونیک را دسترسی راحت و کارایی مجله‌های الکترونیک و پیچیدگی ابزارهای سنتی کتابشناختی بیان می‌کنند.

«براوو و الویت دیز»^[6] (2011) در مقاله مروری خود به بررسی میزان استفاده دانشگاه‌های اسپانیا از مجله‌های الکترونیک پایگاه‌های امرالد^[7]، ساینس دایرکت، اسپرینگر^[8] طی سالهای 2000 تا 2010 پرداختند. آنها دریافتند که از سال 2002 به بعد روندی چشمگیر در افزایش استفاده از مجله‌های الکترونیک در مراکز دانشگاهی اسپانیا دیده می‌شود. مطالعه آنها نشان داد ساینس دایرکت به عنوان مرکز اصلی استفاده از نشریات الکترونیک در دانشگاه‌های اسپانیاست و میزان دانلود مقاله‌های الکترونیک از این پایگاه در سال 2009 در چهار دانشگاه بزرگ اسپانیا به میزان 80% افزایش داشته است. آنها همچنین دریافتند دانشگاه‌هایی که دوره‌های تحصیلات تکمیلی زیادی دارند، به میزان قابل توجهی نسبت به سایر دانشگاه‌ها از مجله‌های الکترونیک استفاده می‌کنند.

«عبداللهی» (1384) در پایان‌نامه خود، دیدگاه اعضای هیئت علمی دانشگاه شهید چمران اهواز را به تفکیک گروه‌ها درباره اهمیت و میزان استفاده از مجله‌های علمی موجود، تکمیل این مجله‌ها و جایگزینی مجله‌های چاپی با شکل الکترونیک آن، بررسی کرد. نتایج پژوهش وی نشان داد 40% اعضای هیئت علمی، نقش مجله‌های علمی چاپی و الکترونیک را در ارتقای سطح علمی خود زیاد دانسته‌اند، هرچند بیشتر آنها مطابقت این دسته از منابع اطلاعاتی را با نیازهای اطلاعاتی خود «کم» ارزیابی کرده‌اند. بیشتر پاسخگویان، میزان موافقت خود را با افزایش اشتراک مجله‌های علمی الکترونیک همراه با توقف اشتراک مجله‌های علمی چاپی، «متوسط» گزارش کرده‌اند. 42/8% پاسخگویان، نقش مجله‌های علمی الکترونیک را در ارتقای سطح علمی «زیاد» و تنها 5/9% «کم» گزارش کرده‌اند. همچنین، 42/8% پاسخگویان، میزان اهمیت مجله‌های الکترونیک را «بسیار زیاد» و تنها 2/1% نظرشان در مورد میزان اهمیت مجله‌های الکترونیک «کم» بود.

«دیانی و حاجی محمدی» (1388) به بررسی میزان همپوشانی موضوعی و امکان جایگزینی مجله‌های چاپی فارسی دانشگاه فردوسی مشهد با مجله‌های الکترونیک فارسی مرکز منطقه‌ای علوم و فناوری پرداختند. آنها طی پژوهش خود، تک‌تک مجله‌های چاپی فارسی دانشگاه فردوسی و مجله‌های الکترونیک مرکز منطقه‌ای علوم و فناوری را به روش پیمایشی بررسی و مقایسه کردند به این نتیجه رسیدند که از پایگاه منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری می‌توان به عنوان مکمل یا جایگزین برای مجله‌های چاپی فارسی (1382-1386) دانشگاه فردوسی مشهد استفاده کرد. آنها دریافتند که دانشگاه فردوسی مشهد از لحاظ مجموعه‌های گذشته‌نگر به مجموعه الکترونیک مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری نیازمند است. بررسی آنها نشان داد تعداد عنوان‌هایی که دانشگاه فردوسی مشترک است، از عنوان‌های مجله‌های الکترونیک مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری کمتر است.

«سلاجقه» (1389) در پژوهش خود متوجه شد استفاده اعضای هیئت علمی از مجله‌های الکترونیک بیش از مجله‌های چاپی است و بیشترین استفاده برای دستیابی به مدرک در درجه اول از کتابخانه‌های دیجیتال، در درجه دوم از هر دو نوع کتابخانه و در درجه سوم از کتابخانه‌های چاپی به تنهایی به عمل می‌آید. وی دریافت اعضای هیئت علمی دانشگاه‌های علوم پزشکی از پایگاه‌های اطلاعات تخصصی در دسترس خود راضی هستند و معیارهای استفاده از منابع الکترونیک به ترتیب: «ارتباط با موضوع»، «روزآمد بودن»، «اعتبار منابع الکترونیک» و «در دسترس بودن منابع» است. وی همچنین دریافت که بین سن و استفاده از مجله‌های الکترونیک، سن با استفاده از مراکز اطلاع‌رسانی و سن با استفاده از پایگاه‌های اطلاعاتی تخصصی، رابطه وجود دارد.

بررسی متون نشان داد بیشتر پژوهش‌های انجام شده در اوایل پیدایش مجله‌های الکترونیک بر گرایش بیشتر بر مجله‌های چاپی تأکید دارد. اما پژوهش‌های اخیر بر کاربریسندتر بودن مجله‌های الکترونیک تأکید داشته و اکثراً تمایل بیشتر بر استفاده از مجله‌های الکترونیک را گزارش کرده‌اند. به طور عمده، این‌گونه پژوهش‌ها به بررسی میزان استفاده و نگرش کاربران از مجله‌های الکترونیک پرداخته‌اند و یجز پژوهش «دیانی و حاجی محمدی» (1388) پژوهشی که به بررسی میزان همپوشانی مجله‌های چاپی کتابخانه‌های یک دانشگاه با یک مرکز ارائه‌دهنده مجله‌های الکترونیک پرداخته باشد، یافت نشد. از این رو، لازم بود تا پژوهشی مانند آنچه در دانشگاه فردوسی مشهد اجرا شده است، در دانشگاه شهید چمران نیز اجرا شود.

روش شناسی پژوهش

روش پژوهش حاضر پیمایشی و از نوع کاربردی است. در این پژوهش از روش مشاهده برای گردآوری داده‌ها استفاده شد. مشاهده در دو بخش انجام شد: بررسی و تعیین موجودی مجله‌های علمی - پژوهشی فارسی چاپی در کتابخانه‌های دانشگاه

شهید چمران بین سالهای 1382-1389 و بررسی و تعیین مجله‌های علمی- پژوهشی فارسی الکترونیک دسترس پذیر در پایگاه مقاله‌های فارسی متن کامل مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری.

جامعه آماری پژوهش حاضر را تمامی مجله‌های علمی - پژوهشی مصوب وزارت علوم، تحقیقات و فناوری تشکیل می‌دادند و به دلیل اینکه دانشگاه شهید چمران مجله‌های پزشکی را مشترک نیست، از فهرست مجله‌های مصوب وزارت علوم، تحقیقات و فناوری استفاده شد که تنها در شش حوزه موضوعی علوم انسانی، علوم پایه، فنی و مهندسی، کشاورزی، دامپزشکی و هنر و معماری بود. جامعه آماری این پژوهش همچنین شامل تمامی مجله‌های علمی - پژوهشی موجود در کتابخانه‌های دانشکده‌های دانشگاه شهید چمران (علوم تربیتی، ادبیات، کشاورزی، علوم، تربیت بدنی، علوم ریاضی، دامپزشکی، الهیات، مرکز تحقیقات دانشکده اقتصاد، علوم آب، مهندسی و کتابخانه مرکزی) در سالهای 1382-1389 و مجموعه مجله‌های الکترونیک علمی - پژوهشی دسترس‌پذیر مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری است. ویژگی پژوهش ایجاب می‌کرد که به جای نمونه‌گیری، کل جامعه مذکور بررسی شود.

یافته‌های پژوهش

برای پاسخگویی به سؤال اول پژوهش، ابتدا مجله‌های فارسی الکترونیک موجود در مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری به تفکیک در حوزه‌های علمی علوم انسانی، فنی و مهندسی، کشاورزی و منابع طبیعی، علوم پایه، دامپزشکی و هنر و معماری یا مجله‌های علمی - پژوهشی مصوب وزارت علوم، تحقیقات و فناوری در سال 1390 مقایسه گردید که نتایج آن در جدول 1 آمده است.

- [1]. Kortelainen.
- [2]. Blick.
- [3]. Science Direct.
- [4]. Olle & Borrego.
- [5]. E- mail Alerts.
- [6]. Bravo & Alvit Diez.
- [7]. Emerald.
- [8]. Springer.

جدول 1. مقایسه مجله‌های الکترونیک مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری با مجله‌های مصوب وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

حوزه‌های موضوعی	تعداد عنوانهای مصوب وزارت علوم، تحقیقات و فناوری	تعداد عنوانهای مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری	موجودی مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری (درصد)	کسریهای مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری (درصد)
علوم انسانی	329	145	44%	56%
فنی و مهندسی	79	37	46%	54%
کشاورزی و منابع طبیعی	84	41	48%	52%
علوم پایه	38	16	42%	58%
دامپزشکی	4	1	25%	75%
هنر و معماری	19	6	31%	69%
جمع کل	553	246	44%	56%

همان‌گونه که در جدول 1 منعکس است، این مرکز در حوزه کشاورزی و منابع طبیعی، فنی و مهندسی (46٪) و علوم انسانی (44٪) بیشترین همپوشانی (48٪) و در حوزه‌های هنر و معماری (31٪) و دامپزشکی کمترین همپوشانی (25٪) را با مجله‌های علمی - پژوهشی مصوب وزارت علوم، تحقیقات و فناوری دارد. این ارقام بیانگر این هستند که پایگاه مقاله‌های مجله‌های فارسی مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری، جامعیت لازم را برای مجله‌های علمی - پژوهشی ندارد، در عین حال، در حوزه‌های کشاورزی و منابع طبیعی، فنی و مهندسی و علوم انسانی، از پوشش موضوعی لازم برای تکمیل مجموعه مجله‌های چاپی دانشگاه شهید چمران برخوردار است.

برای پاسخگویی به سؤال دوم پژوهش حاضر، تعداد عنوانهای مجله‌های چاپی موجود در کتابخانه‌های دانشگاه شهید چمران مورد شمارش قرار گرفت که اطلاعات آن به تفکیک حوزه‌های علمی ذکر شده (علوم انسانی، کشاورزی و منابع طبیعی، فنی و مهندسی، علوم پایه، دامپزشکی و هنر و معماری) در جدول 2 آورده شده است.

جدول 2. مقایسه مجله‌های چاپی دانشگاه شهید چمران با مجله‌های مصوب وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

حوزه‌های موضوعی	تعداد عنوانهای مصوب وزارت علوم، تحقیقات و فناوری	تعداد عنوانهای دانشگاه چمران	موجودی دانشگاه چمران (درصد)	کسری دانشگاه چمران (درصد)
علوم انسانی	329	94	28/57٪	71/43٪
کشاورزی و منابع طبیعی	84	30	35/71٪	64/29٪
علوم پایه	38	11	28/94٪	71/06٪
دامپزشکی	4	3	75٪	25٪
هنر و معماری	19	2	10٪	90٪
فنی و مهندسی	79	20	25/31٪	74/69٪
جمع کل	553	160	28٪	72٪

بررسی تعداد عنوانهای موجود در کتابخانه‌های دانشگاه شهید چمران نشان داد از بیشترین همپوشانی در رشته‌های زیر برخوردار است: دامپزشکی (3 عنوان از 4 عنوان؛ 75٪)، علوم پایه (34٪) و کشاورزی و منابع طبیعی (33٪). در هنر و معماری (10٪) و فنی و مهندسی (17٪) از کمترین همپوشانی با مجله‌های وزارت علوم، تحقیقات و فناوری برخوردار است. به بیانی دیگر این دانشگاه تنها 28٪ از مجله‌های وزارت علوم، تحقیقات و فناوری را به صورت چاپی مشترک است.

برای پاسخگویی به سؤال سوم پژوهش، تعداد شماره‌های موجود از هر نشریه در کتابخانه‌های دانشگاه شهید چمران مورد شمارش قرار گرفت تا مشخص شود دانشگاه شهید چمران چه میزان از مجله‌هایی را که مشترک و در کتابخانه‌های این دانشگاه موجود بوده، دریافت کرده است (جدول 3).

جدول 3. درصد فراوانی موجودی مجله‌های کتابخانه‌های دانشگاه شهید چمران در سالهای 1382-1389

سال	سال	سال	سال	سال	سال	سال	سال	حوزه‌های موضوعی
1389	1388	1387	1386	1385	1384	1383	1382	
٪60	٪50	٪30	٪20	٪19	٪12	٪12	٪10	علوم انسانی
٪67	٪36	٪10	0	0	٪7	٪3	٪10	کشاورزی و منابع طبیعی
٪54	٪63	0	0	0	0	0	0	علوم پایه
٪75	٪25	٪25	٪25	0	0	0	0	دامپزشکی
0	0	0	0	0	0	0	0	هنر و معماری
٪75	٪45	٪25	٪20	٪10	٪10	٪15	٪15	فنی و

مندرجات جدول 3 نمایانگر این است که کتابخانه‌های دانشگاه شهید چمران از سال 1382 به بعد دیگر هیچ‌گونه مجله‌ای را به صورت چاپی در زمینه هنر و معماری دریافت نکرده‌اند. این دانشگاه همچنین در حوزه علوم پایه تنها از سالهای 1388 و 1389 دوباره شروع به دریافت مجله به صورت چاپی کرده است. این امر نشان‌دهنده این است که موجودی مجله‌های چاپی کتابخانه‌های دانشگاه شهید چمران دارای کسریهای بسیاری است. به عنوان مثال، دو فصلنامه «ادب و زبان» دانشگاه شهید باهنر کرمان و دو فصلنامه «استقلال» تنها مجله‌هایی بودند که دارای موجودی کامل از سال 1382-1389 هستند. برعکس، تنها یک یا دو شماره از مجله‌هایی مانند فصلنامه مهندسی مکانیک، فصلنامه فیزیک زمین و هوا و دو فصلنامه مهندسی معدن در مجموعه موجود است. دلیلی که برای کسریهای بسیار در موجودی مجله‌های فارسی دانشگاه شهید چمران عنوان می‌شود، این است که این دانشگاه قبل از سال 1389 دریافت و سفارش مجله‌های چاپی را به صورت منظم در دستور کار خود نداشته است. البته این امر دلیلی بر عدم اشتراک مجله‌های چاپی از سوی دانشگاه نبوده، بلکه نشانگر این امر است که حساسیت و دقت لازم در سفارش و دریافت منظم وجود نداشته است. بنابراین، آشکار است که کتابخانه‌های دانشگاه شهید چمران از لحاظ مجموعه گذشته‌نگر، به شدت به مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری شیراز برای پوشش شماره‌های ناقص مجله‌های خود نیاز دارند.

برای پاسخ به سؤال چهارم، ابتدا میزان همپوشانی عنوان به عنوان میان عنوانهای مشترک کتابخانه‌های دانشگاه شهید چمران اهواز و مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری با استفاده از فرمول زیر محاسبه شد.

تعداد عناوین مشترک

$$100 \times \frac{\text{تعداد عناوین مشترک}}{\text{تعداد عناوین مشترک پایگاه منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری} + \text{تعداد عناوین مشترک دانشگاه شهید چمران}}$$

تعداد عناوین مشترک پایگاه منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری + تعداد عناوین مشترک دانشگاه شهید چمران

جدول 4. میزان همپوشانی عنوانی میان عنوانهای مشترک کتابخانه‌های دانشگاه شهید چمران اهواز و مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری

دانشگاه شهید چمران اهواز	علوم انسانی	فنی و مهندسی	کشاورزی و منابع طبیعی	هنر و معماری	علوم پایه	دامپزشکی	جمع کل
94	20	30	2	11	3	160	
پایگاه منطقه‌ای علوم	145	37	41	6	1	246	
تعداد عناوین مشترک	52	6	6	1	6	73	
میزان همپوشانی عنوانی	72/1/75	71/0/52	78/4/5	71/2/50	72/2/22	72/5	71/7/98

طبق مندرجات جدول 4، بیشترین میزان همپوشانی عنوانی با 25٪ مربوط به حوزه دامپزشکی است و حوزه علوم پایه با همپوشانی 22/22٪ در رتبه بعدی قرار دارد. کمترین میزان همپوشانی نیز مربوط به حوزه کشاورزی و منابع طبیعی (8/45٪) است. میزان همپوشانی عنوانی کل میان این دو مرکز برابر با 17/98٪ است. در همین راستا، بررسی نشان داد مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری با 246 عنوان نشریه از 553 عنوان نشریه علمی پژوهشی مصوب وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، از پوشش جامع‌تری نسبت به کتابخانه‌های دانشگاه شهید چمران برخوردار است.

نتیجه‌گیری

با توجه به یافته‌های پژوهش حاضر و با توجه به اینکه دانشگاه شهید چمران به دنبال تکمیل و جامعیت بخشیدن به پایگاه مجله‌های الکترونیکی فارسی خود می‌باشد، آشکار است که دانشگاه شهید چمران می‌تواند از پایگاه مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری به عنوان مکمل یا جایگزین مجله‌های چاپی خود استفاده کند. پژوهش «دیانی و حاجی‌محمدی» (1388) در دانشگاه فردوسی هم برتری مجموعه مرکز اطلاع‌رسانی را در مقایسه با مجموعه دانشگاه فردوسی نشان داد. دانشگاه شهید چمران همچنین از لحاظ مجله‌های گذشته‌نگر از مجموعه مجله‌های الکترونیکی مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری بی‌نیاز نیست. این موردی است که با یافته‌های پژوهش «دیانی و حاجی‌محمدی» (1388) در دانشگاه فردوسی همخوانی دارد. مقایسه عنوان به عنوان مجله‌های دانشگاه شهید چمران و مجله‌های مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری نشان داد میان این دو مرکز همپوشانی عنوانی کمی وجود دارد و این خود دلیلی بر قابل توجه بودن استفاده از پایگاه مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری است.

سرمایه‌گذاریهای بسیار مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری در زمینه تبدیل محتوای مجله‌های فارسی به الکترونیکی از سویی و آمادگی آن مرکز برای امضای قرارداد همکاری با مؤسسات وابسته به وزارت علوم و دیگر مؤسسات آموزشی و پژوهشی، زمینه‌های مناسبی برای بهره‌گیری از پایگاه‌های آن مرکز برای مؤسساتی که خود نمی‌توانند مجموعه‌ای جامع‌تر در اختیار دانشجویان و پژوهشگران خود قرار دهند، فراهم آورده است. در دورانی که به دلیل تسهیلات فراهم آمده توسط فناوریهای اطلاعاتی، دسترسی بیشتر از مالکیت اهمیت یافته است، تمایل کتابخانه‌های دانشگاهی ایران به استفاده از مجموعه جامع‌تر الکترونیکی مقاله‌های فارسی و در دسترس قرار دادن آن برای آموزش و پژوهش‌های دانشگاهی، گزینه‌ای حرفه‌ای است که نمی‌توان و نباید آنرا نادیده گرفت.

منابع

- دیانی، محمدحسین و وجیهه حاجی محمدی (1388). بررسی میزان همپوشانی و امکان جایگزینی مجله‌های چاپی فارسی کتابخانه‌های دانشگاه فردوسی مشهد با مجله‌های الکترونیکی فارسی مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری. *فصلنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی*، 53 (1).

- سلاجقه، مزده (1389). بررسی میزان رضایت از مراکز اطلاع‌رسانی، مجلات الکترونیک و پایگاه‌های اطلاعاتی تخصصی و رابطه آن با سن و رتبه اعضای هیئت علمی. *فصلنامه علمی پژوهشی پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران*، 25 (3)، 431-447.
- عبداللهی، ام‌البنین (1384). بررسی دیدگاه اعضای هیئت علمی دانشگاه شهید چمران اهواز به تفکیک گروه‌ها، اهمیت و میزان استفاده از مجلات علمی موجود، تکمیل این مجلات و جایگزینی مجلات چاپی با شکل الکترونیک آن. *پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی*، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه شهید چمران اهواز.
- Blick, Gaworska(2006). "A comparison of online databases with a larg in-house information bulletin in the provision of current awareness". *Library collection Acquisitions & Technical Services*, 9(36), 335 – 346.
- Bravo, B.R; Alvit Diez, M (2011). An analysis of the use of Electronic journals in a Spanish Academic context: Development and Profitability. Vol 37, No 3. Retrieved December 26, 2012, from <http://www.sciencedirect.com> .
- Kortelainen, Terttu(2004). "An analysis of the use of electronic journals and commercial journal article collections through the FinElib portal". *Information Research*, 9(2).[online]. Available at: <http://information.net/ir/9-2/paper168.html>
- Olle, C; Borrego, A (2010). A qualitative study of the impact of electronic journals on Scholarly information behavior. *Library & information Science Research*, 32, 221-228.

Archive of SID